TẠP CHÍ NGHIÊN CỨU
PHẬT HỌC
CƠ QUAN NGÔN LUẬN CỦA TRUNG ƯƠNG GIÁO HỘI PHẬT GIÁO VIỆT NAM
ISSN: 2734-9195

Chùa Quỳnh Lâm - danh lam cổ tự và thắng cảnh nổi tiếng ở Quảng Ninh

ISSN: 2734-9195 14:10 20/01/2026

Trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp, chùa Quỳnh Lâm là căn cứ kháng chiến, nằm trong đệ tứ chiến khu Đông Triều.

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**

Chùa Quỳnh Lâm, tên tự là Quỳnh Lâm Tự, tên thường gọi là chùa Quỳnh, tọa lạc trên ngọn đồi thoai thoải gọi là núi Tiên Du trong dãy núi vòng cung Đông Triều thuộc phường Tràng An, thành phố Đông Triều (cũ), nay là phường Bình Khê, tỉnh Quảng Ninh.

Chùa Quỳnh Lâm là di tích có giá trị quan trọng thuộc khu di tích quốc gia đặc biệt nhà Trần tại Đông Triều, có vai trò to lớn đối với lịch sử Phật giáo Trúc Lâm và Phật giáo Việt Nam. Phía trước chùa là hồ nước lớn, ba phía còn lại là đồi núi bao bọc, non xanh hùng vĩ. Thế đất này gọi là thế ngai vàng, hay thế "*rồng chầu hổ phục*", là nơi đắc địa về phong thủy.

Chùa Quỳnh Lâm là một trong những trung tâm Phật giáo lớn ở đất nước ta nhiều thế kỷ, nhất là giai đoạn thế kỷ XI - XIV. Trung tâm Phật giáo Quỳnh Lâm được mệnh danh là Đệ nhất danh lam cổ tích của nước ta.

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Tuy nổi tiếng nhưng ngôi chùa có số phận khá đặc biệt, không biết bao nhiêu lần bị phá hủy bởi chiến tranh hay hỏa hoạn thiêu cháy, rồi lại được xây dựng lại. Bởi vậy, lịch sử ngôi chùa này đến nay chúng ta biết được đều dựa chủ yếu vào một phần tư liệu lịch sử ghi lại và nhất là các kết quả khai quật khảo cổ, những kiến trúc, hiện vật đá - dấu thời gian còn lại ở chùa.

Chùa Quỳnh Lâm được xây dựng dưới triều vua Lý Thần Tông (1128 -1138). Người có công lớn trong việc tạo dựng ngôi chùa là quốc sư Nguyễn Minh Không hay còn gọi là Lý Quốc Sư (1065 - 1141). Trong các thế kỷ XI - XIV, thời kỳ cuối Lê và thế kỷ XVII - XVIII, chùa Quỳnh Lâm đều trở thành trung tâm Phật giáo lớn nhất của Việt Nam.

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Vào thời Lý, **Thiền sư Minh Không** đã cho đúc một pho tượng Di Lặc lớn bằng đồng cao 6 trượng (khoảng 20m) từng được coi là một trong "*An Nam tứ đại khí*" (bốn báu vật lớn của Việt Nam) và một tấm bia đá lớn cao 2,5 mét, rộng 1,5 mét với hoa văn hình rồng uốn lượn mềm mại.

Nhưng chùa Quỳnh Lâm thực sự trở thành một trung tâm Phật giáo quan trọng trong thế kỷ XIV với hoạt động của Pháp Loa Đồng Kiên Cương (1284 - 1330), vị Tổ thứ hai của Thiền phái Trúc Lâm. Ông là người có công lớn trong việc tu tạo, mở mang để chùa Quỳnh Lâm trở thành một trung tâm Phật giáo lớn của cả nước và thành một giảng đường quy mô phục vụ cho việc giảng tập kinh sách Thiền Tông.

Trước đó, năm 1299 vua Trần Nhân Tông chính thức xuất gia và tu ở núi Yên Tử, ông thành lập phái Trúc Lâm và lấy Pháp hiệu là Trúc lâm đại sỹ. Trần Nhân Tông đã đi khắp nơi và trong cuộc vân du năm 1304, ông đã gặp Pháp Loa, dưới sự dìu dắt của Trần Nhân Tông, Thiền sư Pháp Loa đã trở thành vị Tổ thứ hai của Thiền phái Trúc Lâm.

Từ đó Thiền sư Pháp Loa nhận được sự ủng hộ rất lớn của nhà vua và các giới quý tộc, ông đã cho xây dựng và mở mang nhiều chùa tháp. Riêng năm 1314 ông cho xây dựng 33 cơ sở điện thờ Phật, gác chứa kinh..

Hưng Nhượng Vương Trần Quốc Tảng (1252 - 1313) đã cúng hơn 1.000 mẫu ruộng cùng với hơn 1.000 nông nô và nô tỳ làm của thường trú chùa Quỳnh Lâm. Năm Kỷ Mùi (1319), Thiền sư Pháp Loa kêu gọi cư sĩ chích máu in Kinh Đại Tạng hơn 5.000 cuốn để tại chùa Quỳnh Lâm.

Tháng 9 năm 1323, giảng hội thứ 5 kinh Hoa nghiêm tại chùa Quỳnh Lâm. Bảo Từ Hoàng Thái hậu tới dự.

Tháng 12 năm 1324 khởi tạo mô hình tượng Di Lặc cao 1,6 mét tại chùa Quỳnh Lâm.

Tháng 3 năm 1325 giảng hội thứ 9 kinh Hoa nghiêm tại chùa Quỳnh Lâm, thiết lễ Thiên Phật hội 7 ngày 7 đêm, xây 2 ngôi tháp tại chùa.

Cũng chính trong thời kỳ này, trên cơ sở chùa Quỳnh Lâm cũ, năm 1316 Thiền sư Pháp Loa cho thành lập *"viện Quỳnh Lâm"*. Chùa Quỳnh Lâm trở thành trung tâm Phật giáo lớn với 2000 mẫu ruộng, gia nô hơn 1000 người.

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Năm 1329 chùa Quỳnh Lâm được xây dựng lại với một kiến trúc đồ sộ, hoàn chỉnh và trở thành "*Đệ nhất danh lam cổ tích của nước An Nam*". Đây là một trung tâm truyền kinh giảng đạo và đào tạo hàng ngũ sư sãi cho đạo Phật. Tương truyền viện có thể thu nhận tới cả nghìn người một lúc. Lại có am Bích Động để tọa thiền. Một phò mã họ Vũ đời Trần cúng 20 mẫu ruộng. Quan tư đồ Văn Huệ Vương Trần Quang Triều (cháu nội của Trần Hưng Đạo), chủ soái của

Bích Động thi xã và người chị ruột, công chúa Thượng Trân, vợ vua Trần Anh Tông đã cúng vào chùa 900 lượng vàng để đúc tượng Di Lặc...

Trải qua thăng trầm của lịch sử, các công trình kiến trúc cổ của **chùa Quỳnh Lâm** đã bị hủy hoại, nhưng nhiều hiện vật như tấm bia đá lớn thời Lý dựng trước cửa chùa cao 2,43 m, rộng 1,54 m, khắc chữ hai mặt, vẫn giữ được những hình rồng trang trí uốn lượn mềm mại, đặc trưng cho rồng thời Lý. Sau nữa là các thành bậc rồng bằng đá xanh, gần một trăm tảng đá kê chân cột, chạm cánh sen, đầu rồng bằng đất nung, khánh đá. Đặc biệt là một góc bệ đá có hình chim thần Garuda được tạo như một hình người ngồi xổm, hai tay vươn lên hai giá bệ để đỡ tòa sen. Tất cả đều thể hiện rõ nét điêu khắc đá thời Trần.

Đầu thế kỷ XV, khi quân Minh xâm lược nước ta, chùa đã bị phá hủy gần hết, tượng đồng bị chúng phá để đúc súng đạn. Sau này chùa đã trải qua nhiều lần trùng tu tôn tạo lại.

Sang thời Lê, hiện vật còn lại ở đây nhiều nhất là các bia đá và các ngôi bảo tháp... Ngoài ra chùa còn có bia đá ghi rõ ngày tháng năm trùng tu chùa, tên các thiện nam tín nữ đã có hảo tâm công đức tiền của tu bổ chùa và những công trình đã làm trong các đợt trùng tu. Trong vườn chùa còn hệ thống tháp cổ được ghép bằng đá xanh thớ mịn với kỹ thuật ghép mộng chắc chắn và đẹp.

Bia "*Trùng tu tái tạo Tiên Du sơn đệ nhất Quỳnh Lâm tự*" dựng năm 1629 cho biết, năm Vĩnh Tộ thứ 9 (1627), Thanh Đô vương Trịnh Tráng cho trùng tu lại chùa, sau gần hai năm xây dựng, công việc trùng tu, tôn tạo đã hoàn thành các công trình gồm: Điện Phật, nhà Thiêu hương, Tiền đường, Giải vũ, nhà Hậu Phật, Hành lang tả hữu, nhà tăng, nhà kho, Tam quan và gác chuông...

Chùa Quỳnh Lâm là nơi Thiền sư Chân Nguyên (1647 - 1726), còn có pháp danh là Tuệ Đăng, lựa chọn là điểm khởi đầu của phong trào phục hưng Thiền phái Trúc Lâm. Vào nửa cuối thế kỷ XVII, đầu thế kỷ XVIII hàng loạt những đợt trùng tu, xây dựng mới được tiến hành. Ngoài ra, Thiền sư Chân Nguyên còn cho trùng tu chùa chiền, tô tượng, đúc chuông ở nhiều nơi, sưu tầm, biên khảo và soạn thảo kinh sách cho khắc in và lưu giữ tại chùa Quỳnh Lâm.

Năm 1684, Thiền sư Chân Nguyên cho dựng đài Cửu Phẩm Liên Hoa tại chùa Quỳnh Lâm theo kiểu mẫu đài mà Thiền sư Huyền Quang (Tổ thứ ba của Thiền phái Trúc Lâm, 1254 - 1334) đã dựng trước kia ở chùa Bút Tháp (Bắc Ninh).

Sau khi Thiền sư Chân Nguyên mất, đệ tử của Thiền sư đã cho xây dựng 2 tháp để chứa di cốt (xá lợi) của ngài, tháp thứ nhất dựng ở Long Động (chùa Lân) và

tháp thứ hai dựng tại chùa Quỳnh Lâm, cả hai tháp đều được gọi là Tuệ Đăng tháp. Tiếp nối sự nghiệp phục hưng Thiền phái Trúc Lâm, đệ tử của Thiền sư Chân Nguyên là Thiền sư Như Hiện tiếp tục công việc trùng tu, tôn tạo và mở rộng Quỳnh Lâm. Năm 1730, được sự hỗ trợ của triều đình mà trực tiếp là của chúa Trịnh Giang, toàn bộ chùa Quỳnh Lâm đã được xây dựng lại.

Đến thời Nguyễn chùa được xây dựng thêm 5 ngọn tháp để kỷ niệm các nhà sư đã trụ trì ở đây và có công lớn trong việc tu bổ, tôn tạo chùa.

Trong thời kỳ kháng chiến chống Pháp, chùa Quỳnh Lâm là căn cứ kháng chiến, nằm trong đệ tứ chiến khu Đông Triều. Do sự tàn phá của chiến tranh, năm 1947 chùa Quỳnh Lâm đã bị hủy hoại hoàn toàn chỉ còn là phế tích. Năm Đinh Dậu (1957) chùa được xây dựng phần kiến trúc hiện nay, lần thứ 2 xây khu nhà tổ năm Đinh Mùi (1967). Năm 1990 được xây dựng thêm 4 gian nhà khách và sửa một số ngọn tháp.

Chùa Quỳnh Lâm được Bộ Văn hóa, Thông tin và Thể thao ra quyết định xếp hạng di tích lịch sử - nghệ thuật cấp Quốc gia theo Quyết định số 2009/QĐ, ngày 15/11/1991.

Từ năm 1997, Đảng bộ và chính quyền cùng nhân dân Đông Triều, tỉnh Quảng Ninh huy động các nguồn lực trùng tu, tôn tạo một số hạng mục của chùa Quỳnh Lâm.
Năm 2015, Uỷ ban nhân dân tỉnh Quảng Ninh ra quyết định phê duyệt dự án bảo tồn, tu bổ và tôn tạo di tích chùa Quỳnh Lâm với kinh phí hơn 160 tỷ đồng từ nguồn xã hội hóa.

Năm 2016, công trình được khởi công. Việc tu bổ, tôn tạo chùa Quỳnh Lâm được thực hiện trên nguyên tắc gìn giữ, bảo tồn cơ bản các yếu tố gốc cấu thành di tích, thể hiện đậm nét kiến trúc truyền thống. Trong đó, tam quan chùa được xây mới trên vị trí nền móng đã được khảo cổ năm 2007, với khung kết cấu bằng gỗ lim. Kiến trúc trung tâm được dựng lại đúng vị trí các dấu vết kiến trúc thời Lê đã được phát lộ qua lần khai quật khảo cổ học năm 2009. Đơn vị thi công cũng tái sử dụng các chân tảng, bó thềm đá cũ tìm thấy tại chùa. Các tháp mộ được tu bổ bằng cách vệ sinh bề mặt, vá lại những chỗ sứt của phần chân tháp và lát lại sân khu vực quanh tháp.

Ngoài ra, công trình còn đầu tư xây mới nhà trưng bày có khung kết cấu bằng gỗ lim và các hạng mục phụ trợ đi kèm phục vụ nhu cầu sinh hoạt, sử dụng của di tích. Chùa xây dựng mới theo dấu vết kiến trúc thời Lê, hình thức kiến trúc mang phong cách kiến trúc gỗ truyền thống, các thành phần và mô típ trang trí

bằng đất nung theo các mẫu gốc thời Trần, Lê trên các bờ mái, lan can, thềm... Vật liệu chính sử dụng cho công trình là các vật liệu truyền thống như gỗ, gạch, đá...

Việc trùng tu, tôn tạo làm cho chùa Quỳnh Lâm xứng đáng với vị thế của một Trung tâm Phật giáo thời xưa, kết nối Quỳnh Lâm trong tổng thể các di tích lịch sử, văn hóa nhà Trần.

Sau hơn 4 năm tu bổ, tôn tạo di tích, sáng 12/12/2020 tỉnh Quảng Ninh đã tổ chức lễ khánh thành chùa Quỳnh Lâm, thuộc Khu Di tích Quốc gia đặc biệt nhà Trần tại Đông Triều, Quảng Ninh, với sự tham gia của hàng nghìn chư tăng phật tử và du khách.

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Hiện nay, chùa Quỳnh Lâm còn là nơi đặt pho tượng Phật ngọc nguyên khối lớn nhất Việt Nam. Pho tượng nặng 3,5 tấn, cao 2,2 mét. Đây là tượng Phật Thích Ca làm bằng ngọc thạch có nguồn gốc từ Canada, được các nghệ nhân Nepal, Ấn Độ và Thái Lan chạm khắc tai Thái Lan, theo nguyên mẫu tượng Phật Thích Ca tại Thánh địa Bồ đề Đạo tràng (Ấn Độ). Hình tượng đức Phật ngồi trên thiền

trên tòa sen trong tư thế liên hoa tọa, thần thái từ bi.

Hàng năm, chùa Quỳnh Lâm mở lễ hội từ ngày mùng 1 đến mùng 3 tháng 2 âm lịch. Hội chùa gồm phần nghi lễ tâm linh cầu quốc thái dân an và phần hội tổ chức các hoạt động văn hóa, văn nghệ, thể dục thể thao như: Giải đua thuyền nam, nữ; Hội vật cổ truyền; Liên hoan văn nghệ... tạo không khí vui tươi, phấn khởi cho nhân dân và du khách thập phương chiêm bái, lễ Phật đầu xuân.

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Chùa Quỳnh Lâm (Quảng Ninh) - Ảnh: Thông tấn Xã Việt Nam (https://vnanet.vn/)

Tác giả: **Đặng Việt Thủy**